

Rapport

deputaten

geestelijke verzorging

militairen

**Generale Synode van de Gereformeerde Kerken Goes 2020 en
Landelijke Vergadering Amersfoort 2019**

Inhoudsopgave

1	Missie	3
2	Taken	3
3	Verslag van werkzaamheden	3
4	Budget	5
Bijlagen		6
1	Samenstelling deputaatschap en rooster van aftreden	6
2	Opdracht van Generale Synode Meppel 2017	6
3	Voorstel nieuwe opdracht	6
4	Visienota 'Goed Leven'	7
5	Taken en Werkwijze	13

Het auteursrecht van deze tekst berust hetzij bij de auteur, hetzij bij de Gereformeerde Kerken in Nederland. Voor alle zaken het auteursrecht betreffend kan contact opgenomen worden met het deputaatschap administratieve ondersteuning via: dao@gkv.nl.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in wat voor vorm of op wat voor manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende, behoudens de uitzonderingen bij de wet gesteld.

1 Missie

Deputaten geestelijke verzorging militairen (GVM) vormen een brug tussen de Gereformeerde Kerken en de Dienst Protestantse Geestelijke Verzorging. Ze begeleiden bij de werving van krijgsmachtpredikanten en ondersteunen hen bij de uitoefening van hun taak. Zij willen voor militairen uit de Gereformeerde Kerken aanwezig zijn om hen terzijde te staan, om contacten te onderhouden en te ondersteunen m.n. bij uitzending op een buitenlandse missie.

2 Taken

Deputaten hebben sinds de vorige generale synode de volgende taken uitgevoerd:

- Contacten onderhouden met de deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Nederlands Gereformeerde Kerken
- Contacten met krijgsmachtpredikanten onderhouden en bijstand gegeven
- Predikanten in de GKv geattendeerd op vacatures voor krijgsmachtpredikant
- In januari 2018 een conferentie bijgewoond
- Bezinning m.b.t. categoriaal deputaatschap en verdere uitwerking voorstel samenwerking met de NGK
- Deelname in het CIO-M

3 Verslag van werkzaamheden

Contacten met deputaten CGK en NGK

Contact met de deputaten van de CGK en NGK zijn geïntensiveerd op de conferentie in januari 2018. Wat betreft de deputaten CGK is dit het enige contactmoment geweest. Het deputaatschap heeft met de commissie van de NGK veel contact gehad, met het oog op toekomstige eenwording. De deputaten GKv en NGK hebben een visienota opgesteld en een voorstel geschreven. In bijlage 4 vindt men de visienota, waarna een voorstel wordt gedaan voor de werkzaamheden in bijlage 5.

Krijgsmachtpredikanten

Verslag van de vier krijgsmachtpredikanten

▪ J.P. van Bruggen

Ds. J.P. van Bruggen is in de tweede helft van 2017 op missie geweest met ZRMS Rotterdam (anti-piraterijmissie Somalië). In het kader van zijn onderzoeksproject naar de morele verantwoordelijkheid van militairen heeft hij in de periode 2017 - 2019 verschillende voordrachten gehouden op o.a. internationale conferenties voor Militaire Ethiek en ook voor collega's en deputaten geestelijke verzorging militairen. Ook zijn er over dit onderwerp twee artikelen gepubliceerd waaronder 'Moral Responsibility and the Just War Theory' in 'The Present "Just Peace/Just War" Debate' onder redactie van A.L.Th. de Bruijne en G.C. den Hertog. Momenteel is hij geplaatst op Curaçao met als speciaal aandachtsgebied de zorg voor militairen in opleiding van Curaçao en Aruba. In zijn eigen tijd werkt hij aan de afronding van het onderzoek.

▪ T. Oosterhuis

Ds. T. Oosterhuis is in 2018 opnieuw in dienst getreden als vlootpredikant. Deputaten hebben hem begeleid bij het verkrijgen van de zending uit de kerk van Zwolle-Centrum. Begin 2019 is hij met de Zr. Ms. Evertsen voor zes maanden naar zee vertrokken vanuit Den Helder. Over zijn uitzendingen en langere vaarperioden informeert hij het thuisfront en de kerkelijke gemeente met nieuwsbrieven. In

Den Helder is hij verder betrokken bij het begeleiden van officieren in opleiding (KIM) en het geven van lessen op het gebied van geestelijke en morele vorming.

- W. Veltkamp

Na zijn plaatsing bij de mijnendienst in den Helder is hij in 2015 geplaatst op het defensie vormingscentrum Beukbergen. Aldaar doet hij conferenties met militairen in opleiding, militairen die op uitzending gaan en militairen die met functioneel leeftijdsontslag (FLO) gaan. Verwacht wordt dat hij met FLO gaat per 1 november 2020.

- A.H. van der Velden

Na zijn plaatsing op de Koninklijke Militaire School is ds. van der Velden boven de sterkte geplaatst bij het veteranen instituut voor de geestelijke zorg voor veteranen. Op 1 augustus 2019 heeft hij de militaire dienst met eervol ontslag verlaten. Medio oktober 2018 heeft hij een hersenbloeding gehad, waarvan hij gedeeltelijk is hersteld. Helaas ziet hij geen mogelijkheid meer om te preken. Deputaten hebben de zendende gemeente van Eindhoven-Best het voorstel gedaan om hem als predikant met een bijzondere opdracht in dienst te houden. Hieraan zijn voor Eindhoven/Best geen financiële consequentie verbonden. De geestelijke zorg blijft berusten bij deputaten.

Werving van krijgsmachtpredikanten

Vacaturemeldingen zijn telkens doorgestuurd naar de ambtelijk secretaris van de synode. Zij verspreidde de advertentie onder alle GKv-predikanten. Een enkeling heeft gereageerd op de advertentie, waaronder ds. T. Oosterhuis. Ds. Oosterhuis heeft de gehele procedure opnieuw doorlopen, en is uiteindelijk aangenomen en geplaatst in Den Helder.

Verslag van het CIO-M en deelname van deputaatschap

Het CIO-M is het samenwerkingsorgaan van verscheidene protestantse kerken en de Oud-Katholieke Kerk van Nederland inzake militaire aangelegenheden. Het CIO-M is een commissie van het Contact in Overheidszaken (CIO) en heeft als opdracht op te treden als onverdeeld intermediair tussen kerken en overheid voor alle zaken de Protestantse Geestelijke Verzorging (PGV) betreffende (zie ook www.cioweb.nl). Het CIO-M treedt op als gesprekspartner voor de overheid, in casu het ministerie van Defensie. Het CIO-M adviseert met name over de manier waarop Defensie organisatorisch en personeeltechnisch inhoud geeft aan de Diensten Geestelijke Verzorging (DGV). Diverse documenten werden in de afgelopen periode van advies voorzien en vastgesteld. Te denken valt hierbij onder andere aan: gezamenlijke Missie, Motto en Visie van de Dienst Geestelijke Verzorging, beleidsnota PGV, kerkelijke zending en geestelijke verzorging, adviesnota HKP 2.0 etc.

Vacatures Krijgsmachtpredikant. Binnen de PGV ontstonden in de afgelopen jaren verscheidene vacatures, die alle vervuld konden worden. Het CIO-M constateert dat ook de kleinere protestantse kerken geschikte kandidaten konden leveren, zodat mede uit hun midden diverse vacatures vervuld konden worden. Door de verhoging van de leeftijd waarop militair personeel de dienst verlaat zal het aantal vacatures de komende jaren (tijdelijk) wat lager komen te liggen.

Voorzitter CIO-M. Na een lange speurtocht werd de heer H. Morsink, Generaal-Majoor buiten dienst, bereid gevonden de heer M. van Ulden als voorzitter op te volgen. Het CIO-M is de heer van Ulden veel dank verschuldigd voor de lange periode van ruim 9 jaar, waarin hij aan het CIO-M, op effectieve wijze heeft leiding gegeven.

In elke CIO-M-vergadering is de GKv telkens vertegenwoordigd geweest door één deputaat.

Voorstel deputaten werkzaamheden

Met het oog op de toekomstige fusie met de NGK, wil het deputaatschap op praktisch niveau al verregaand samenwerken met de counterpart van de NGK. Op deze manier kan de institutionele eenwording vloeiend bewerkstelligd worden. In bijlage 4 wordt een gezamenlijke visie gegeven op de werkzaamheden na eenwording van het betreffende deputaatschap/commissie. Het voorstel van de deputaten is om de taken te gaan uitvoeren aan de hand van de werkwijzen die beschreven staan in bijlage 5.

In de visienota wordt in het bijzonder de taakuitbreiding van het deputaatschap/commissie behandeld. Het nieuwe deputaatschap/commissie zal niet alleen fungeren voor de geestelijke verzorgers in de krijgsmacht, maar ook voor hen die werkzaam zijn bij justitie en in de gezondheidszorg. Laatstgenoemde geestelijk verzorgers vallen momenteel nog onder het deputaatschap kerk en overheid (RKO). De voorgestelde taakuitbreiding zal gevolgen hebben voor de personele samenstelling van het deputaatschap/commissie geestelijke verzorging.

4 Budget

De reguliere kosten van het deputaatschap bestaan uit reis- en vergaderkosten (zaalhuur) en het beheer van de website. Eens in de twee jaar wordt er een conferentie belegd. Het quotum kan naar beneden, uitgaande van de Acta 2017. In samenspraak met de counterpart van de NGK zien we op voorhand geen grote problemen, wanneer het budget wordt gereduceerd. Wel is het van belang het budget op zodanig niveau te handhaven, dat het organiseren van een tweejaarlijkse conferentie mogelijk blijft. Dit zal naar verwachting in 2022 gebeuren. Het potentiële aantal deelnemers aan de conferentie zal wellicht toenemen, met de voorgenomen taakuitbreiding van het deputaatschap.

Uitgaande van een gereduceerd budget ten aanzien van de Acta 2017 (totaal: € 4510), betekent dit concreet dat wij een budget vragen van € 620 voor 2021, € 2400 voor 2022, en € 620 voor 2023. (Totaal: € 3640)

Bijlagen

1 Samenstelling deputaatschap en rooster van aftreden

B.H. Hop, samenroeper	Bunschoten	aftredend 2020
H.P. Heidema	Ermelo	aftredend 2023
A.G. Boersma	Harderwijk	aftredend 2023
E.R. de Braak, secretaris	Ede	aftredend 2023

2 Opdracht van Generale Synode Meppel 2017

Besluit:

- a. als instantie te fungeren waaraan de overheid (c.q. de hoofdkrijgsmachtpredikant) mededeling kan doen, indien zij een of meer krijgsmachtpredikanten uit de gereformeerde kerken wenst;
- b. de ontwikkeling in de geestelijke verzorging binnen de krijgsmacht nauwkeurig te volgen, te toetsen en zo nodig daarop in te spelen;
- c. contact met de hoofdkrijgsmachtpredikant te onderhouden met het oog op een verantwoord functioneren van door onze kerken uitgezonden krijgsmachtpredikanten;
- d. het lidmaatschap van de CIO-M te continueren;
- e. alert te blijven op het zoeken naar predikanten die bereid en geschikt zijn de functie van krijgsmachtpredikant te vervullen en zo te komen tot een bezetting van de plaatsen die voor gereformeerde predikanten beschikbaar zijn. Daarbij dient gehandeld te worden conform de onder besluit 3 genoemde regelingen;
- f. ten aanzien van hun arbeid zo nodig met voorstellen te komen in overleg met deputaten relatie kerk en overheid;
- g. geregeld contact te onderhouden met de krijgsmachtpredikanten om van hen rapport te ontvangen van hun werkzaamheden, hen bij te staan in de uitoefening van hun functie en van hen informatie te ontvangen over de stand van zaken;
- h. blijvend aandacht te geven aan ondersteuning van gereformeerde militairen bij plaatsing in of uitzending naar het buitenland;
- i. het onderhouden van een netwerk van gereformeerde militairen in binnen- en buitenland;
- j. voortzetten en intensiveren van het overleg met deputaten GV van de Christelijke Gereformeerde kerken en de Nederlands Gereformeerde kerken;
- k. contact te onderhouden met geestelijk verzorgers bij justitie en in de gezondheidszorg om, indien nodig of gewenst, onderlinge steun te organiseren.

3 Voorstel nieuwe opdracht¹

Besluit:

- a. als instantie te fungeren die predikanten met een bijzondere opdracht voor geestelijke verzorging begeleidt en ondersteunt en eventueel andere werkers van de kerk die van de kerken een zending voor professionele geestelijke verzorging hebben ontvangen;
- b. jaarlijks bezoek te brengen aan iedere door de kerken gezonden geestelijk verzorger;
- c. minstens eenmaal per jaar samen met geestelijke verzorgers te vergaderen;

¹ Geformuleerd aan de hand 'taken en werkwijze' – bijlage 5

- d. eens per 2 jaar een ontmoetings- en bezinningssamenkomst te beleggen samen met de geestelijke verzorgers;
- e. de kerken te vertegenwoordigen in het interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO). Dit betreft het CIO-G (Gezondheidszorg), CIO-J (Justitie) en het CIO-M (Militair);
- f. vacatures in de geestelijke verzorging onder de aandacht te brengen van predikanten en de kerken;
- g. bij onverhoopt disfunctioneren van een geestelijk verzorger, eventuele klachten van ontvangende instanties begeleiden naar de zendende kerkenraad. Hierbij heeft ze een adviserende rol;
- h. contact te onderhouden namens de kerken met beroepsverenigingen en de kwaliteitsregisters voor geestelijk verzorgers;
- i. overleg met deputaten GV van de Christelijke Gereformeerde kerken en de commissie van Nederlands Gereformeerde kerken voortzetten en intensiveren, met inachtneming van de zelfstandigheid van de deputaatschap/commissie;
- j. de kerken te stimuleren om de ervaring en expertise van de geestelijke verzorgers in het kerkelijk leven te betrekken;
- k. periodiek verslag te doen van haar werkzaamheden aan de kerken in landelijk verband;
- l. beleidsvoorstellen in te dienen en adviseren aan de kerken inzake geestelijke verzorging.

Besluit:

deputaten een budget te verlenen voor de jaren 2021-2023 van resp. € 620, € 2400 en € 620. Totaal € 3640.

4 Visienota ‘Goed Leven’

Gezamenlijke Visienota 2018 van de Commissie Categorieel Pastoraat (NGK) en de Deputaten Geestelijke Verzorging voor Militairen (GKv)

“Leid te midden van de ongelovigen een goed leven.”²

1. Aanleiding

1.1 Fusie

Op 11 november 2017 spraken de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt en de Nederlands Gereformeerde Kerken hun verlangen uit te komen tot een gezamenlijke kerkgemeenschap en zetten ze de (formeel) eerste stappen om dit verlangen te concretiseren. Van toegroeien naar elkaar komt het nu tot samengroeien. Dit betekent, dat ook de reeds bestaande samenwerking tussen de deputaten Geestelijke Verzorging Militairen en de Commissie Categorieel Pastoraat verder zal worden geïntensiveerd. Daarmee is dit een goed en natuurlijk moment te komen tot een nieuw gemeenschappelijk visiedocument inzake de kerken en de geestelijke verzorging.

1.2 Opdrachten

De opdrachten aan de deputaten³ en de commissie⁴ bevatten globaal dezelfde elementen. Daarbij tekenen zich ondanks accentverschillen in uitwerking enkele hoofdlijnen af.

² 1 Petrus 2, 12

³ Besluit GS Meppel 2017, Artikel 63-1

⁴ Besluit LV Zwolle 2007, Besluit 19. Met verwijzing naar *Bijlage bij Rapport over de werkzaamheden van de CCP, code LV2007.19.2*

1. Namens de kerken onderhouden deputaten en commissie de contacten met de verschillende instanties waarbinnen geestelijke verzorgers werkzaam zijn, en ze werken daarin samen met andere, in het CIO samenwerkende kerken.
2. Deputaten en commissie onderhouden contact met de door de kerken gezonden geestelijk verzorgers om deze waar mogelijk te ondersteunen en te begeleiden.
3. Deputaten en commissie houden het werk van de geestelijke verzorging onder de aandacht van de kerken.

Naast belangrijke overeenkomsten op hoofdlijnen is echter ook sprake van duidelijke verschillen.

- a) De commissie richt zich nadrukkelijk op alle door de kerken gezonden geestelijk verzorgers, in welke sector van de samenleving deze ook werkzaam zijn (vooral gezondheidszorg, krijgsmacht, justitie en politie).
- b) In de opdracht aan deputaten is uitdrukkelijk de ondersteuning van gereformeerde militairen in het buitenland en het onderhouden van een netwerk van gereformeerde militairen in binnen- en buitenland opgenomen.

1.3 Periodiek onderhoud

De formulering van de opdrachten, regelingen en voorliggende beleidsstukken sluit niet meer in alles aan bij de huidige organisatie en praktijk van geestelijke verzorging en moet weer bij de tijd gebracht worden.

2. Leeswijzer

Eerst (3) besteden we aandacht aan de vraag wat geestelijke verzorging vanuit maatschappelijk perspectief is. Geestelijke verzorging is een (niet specifiek-kerkelijke) vorm van aandacht, begeleiding en zorg voor mensen, die zich beweegt op het terrein van levensvragen, zingeving, ethiek en geloof, spiritualiteit en levensbeschouwing. Vervolgens (4) gaan we in op de vraag, waarom de kerken predikanten als geestelijke verzorgers zenden. Daarbij komen de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de kerken en de christelijke wortels van de hedendaagse geestelijke verzorging aan de orde. Daarna (5) zoeken we naar de betekenis van een kerkelijke zending voor predikant-geestelijk verzorgers, geestelijke verzorging en de kerken. We sluiten af (6) met een pleidooi om de kerkelijke zaken rondom geestelijke verzorging binnen alle maatschappelijke sectoren onder één commissie/deputaatschap Geestelijke Verzorging te brengen.

3. Geestelijke Verzorging

Er bestaan vele definities van geestelijke zorg. In het Nederlandse taalgebied is de bekendste daarvan de omschrijving in de beroepsstandaard van de grootste beroepsvereniging van geestelijk verzorgers⁵ in vooral de gezondheidszorg. “Geestelijke verzorging is professionele begeleiding, hulpverlening en advisering bij zingeving en levensbeschouwing.”⁶ De VGVZ legt een duidelijk accent op professionaliteit en deskundigheid. Deze deskundigheid betreft “het omgaan met levensvragen, zingeving, spiritualiteit en ethische afwegingen.” Hoewel het woord zelf niet gebruikt wordt in deze beroepsstandaard, is het geestelijk ambt niet geheel afwezig. “Naast gebleken bekwaamheid heeft een geestelijk verzorger in de zin van deze beroepsstandaard een *bevoegdheid* nodig.” Deze bevoegdheid ontleent een geestelijk verzorger aan een traditionele zending⁷. Geestelijke verzorgers in de gezondheidszorg die geen

⁵ VGVZ – Vereniging van Geestelijk VerZorgers, www.vgvz.nl

⁶ https://vgvz.nl/wp-content/uploads/2016/06/beroepsstandaard_definitief.pdf

⁷ De instanties die een traditionele zending verlenen, zijn de christelijke en Joodse kerkgenootschappen, het Humanistisch Verbond, het Contactorgaan Moslims en Overheid, de Hindoeraad en de Boeddhistische Zendende Instantie.

zending kunnen of willen ontvangen kunnen een bevoegdheid ontvangen van een speciaal hiervoor in het leven geroepen raad.⁸

Geestelijke verzorging binnen de context van Justitie neemt haar uitgangspunt in het wettelijk recht voor mensen om hun godsdienst of levensbeschouwing vrij te belijden en te beleven. Dit recht geldt ook allen die justitieel zijn ingesloten. “Met bezielde en professionele ambtsdragers en medewerkers begeleiden wij hen bij het omgaan met het verleden, de actuele levenssituatie en de ontwikkeling van toekomstperspectief.”⁹ Bij Justitie gaat het om een pluriform, denominatief aanbod van geestelijke zorg.

Ook de Diensten Geestelijke Verzorging bij de krijgsmacht leggen de nadruk op een professioneel en levensbeschouwelijk gevarieerd aanbod.¹⁰ Met dat aanbod richt men zich op concrete levenservaringen en vragen die het werk in de krijgsmacht oproept. De geestelijke verzorging wil vanuit de verschillende denominaties professioneel bijdragen aan (geestelijk) welbevinden en aan de moraliteit van de krijgsmacht. Zingeving en ethiek staan centraal.

Zowel voor de krijgsmacht als Justitie geldt vooralsnog, dat een zending van een van de traditionele zendende instanties voorwaarde is voor aanstelling als geestelijk verzorger.

Uit dit beknopte overzicht blijkt, dat vanuit maatschappelijk perspectief geestelijke verzorging een vorm van aandacht en zorg is die zich beweegt op het terrein van levensvragen, zingeving, ethiek en geloof, spiritualiteit en levensbeschouwing. Het werk van een geestelijke verzorger ‘bestaat in de kern uit het verbinden van mensen met hun eigen diepste levensoriëntatie’.¹¹ Een geestelijk verzorger moet (vak)bekwaam zijn en tegelijk (ambtelijk) bevoegd.

Ook wordt duidelijk, dat geestelijke verzorging geen louter kerkelijke of religieuze bezigheid is. Dit weerspiegelt de veranderde rol en positie van de kerken in de samenleving.

Het grondwettelijk recht op vrijheid van godsdienst¹² vraagt in levensbeschouwelijk neutrale instellingen om een in levensbeschouwelijk of religieus opzicht gevarieerd aanbod van geestelijke verzorging. Dit betekent, dat het maatschappelijk van belang is, dat ook de kerken hun bijdrage aan geestelijke verzorging blijven leveren.

4. De kerken en geestelijke verzorging

De maatschappelijke werkelijkheid is, dat geestelijke verzorging niet langer een exclusieve zaak van de kerken of andere levensbeschouwelijke of religieuze instituties is. De rol van de kerken en haar vermogen de ontwikkelingen op het terrein van professionele geestelijke verzorging te beïnvloeden zijn geringer geworden. Wanneer het vak van geestelijk verzorger wordt omschreven als een maatschappelijke professie, is er dan nog wel de noodzaak vanuit en namens de kerken ambtsdragers vrij te maken voor de geestelijke verzorging? De kerken stellen nog steeds predikanten beschikbaar voor het werk in de geestelijke verzorging¹³ en hebben daarvoor goede gronden. De eerste hangt

⁸ Raad voor Institutioneel-Niet-Gezonden Geestelijk Verzoegers (RING-GV)

⁹ <https://www.dji.nl/locaties/landelijke-diensten/dienst-geestelijke-verzorging/index.aspx>

¹⁰ <https://www.dgv.nl/nl/missie>

¹¹ Richart Huijzer, *De binnenkant van het ambt. Een groundedtheory-onderzoek naar de ambtsbeleving en levensbeschouwelijke identiteit van protestantse pastores in zorginstellingen, in dialoog met Paul Ricoeur*, Eburon Delft 2017, pag. 343

¹² Grondwet Artikel 6

¹³ **GKv – B10 KO**

B10.2 De kerken voorzien waar mogelijk in predikanten die een geestelijke verzorgingstaak vervullen bij niet-kerkelijke instellingen, zoals ten behoeve van de gezondheidszorg, justitie of defensie.

NGK – Artikel 11 AKS

11.2 Predikant met bijzondere opdracht

Een predikant kan een bijzondere opdracht ontvangen, zoals ten behoeve van de opleiding tot predikant, geestelijke verzorging van bijzondere aard of verbreiding van het evangelie.

samen met de roeping van de kerk in de samenleving. De tweede met de aard van geestelijke verzorging.

4.1 Maatschappelijke verantwoordelijkheid

De apostel Petrus noemt de gemeenten in de verstrooiing onder meer 'een koninkrijk van priesters'.¹⁴ Daarin ligt besloten dat de gemeente geroepen is om als priester in deze wereld te zijn, van God te getuigen in de dingen van alledag door betrouwbaar te zijn en een goed leven te leiden. Als priester vertegenwoordigt de kerk de mensen voor God en God voor de mensen.¹⁵ Het doel hiervan is het heil voor de samenleving waarvan de kerk deel uitmaakt, vrede en bloei voor de stad waar de gemeenten wonen en leven.¹⁶ Het gaat erom dat het mensen in deze wereld goed gaat en dat zij daarin het heil van Gods koningschap ervaren. De kerk is geroepen in haar doen en laten daaraan diaconaal bij te dragen en daarvan te getuigen. Ze doet dit door dicht bij God te leven en met Hem die de bron is van alle liefde en leven, verbonden te blijven met het oog op 'vrede voor de stad'. Zo hebben de kerken een verantwoordelijkheid voor de samenleving waarvan ze deel uit maken. O.m. met het zenden van geestelijk verzorgers geven de kerken vorm aan deze maatschappelijke verantwoordelijkheid en daarmee aan haar priesterlijk-diaconale roeping.

4.2 De aard van geestelijke verzorging

Historisch gezien heeft de hedendaagse geestelijke verzorging stevige wortels in de christelijke traditie. Ze is voortgekomen uit de onderlinge, pastorale zorg binnen de christelijke gemeenten. Kenmerk van deze zorg is aandacht voor mensen in bijzondere en kwetsbare posities, zoals armen, zieken, gevangenen en militairen. Moderne geestelijke verzorging ontleent onder meer aan deze christelijke traditie enkele wezenlijke kenmerken:

- a) Geestelijke zorg vindt plaats in een relatie die vooral bepaald wordt door een *gedeeld leven*. Daarmee is die relatie breder dan een relatie op basis van een 'contract' met betrekking tot een specifieke situatie of probleem, zoals in de meeste vormen van hulpverlening. Evenmenselijkheid¹⁷, lotsverbondenheid en solidariteit zijn voor de geestelijke zorg in hoge mate bepalend.
- b) Geestelijke zorg gaat om *het heil of welzijn van de ander*. 'Heil' wijst op kwaliteit van (samen)leven en de zoektocht naar 'het goede leven'¹⁸. Deze zaken zijn onlosmakelijk met geestelijke zorg verbonden. De geestelijke zorg richt zich op basis van haar wortels primair op de ander, op mensen die veelal in een kwetsbare positie verkeren. De grootst mogelijke zorgvuldigheid in de omgang met de ander is daarom geboden.
- c) Geestelijke zorg richt zich op bronnen van leven en de daaruit voortvloeiende levenskunst (wijsheid). Reflectie op de ervaren werkelijkheid en het zoeken van nieuwe perspectieven daarop behoren tot het hart van geestelijke zorg.

Deze kenmerken van geestelijke zorg 'rijmen' op de betekenis van de roeping van de kerk in deze wereld.

5. Geestelijke verzorgers en de kerken

¹⁴ 1 Petrus 2,9.

¹⁵ Voor een uitvoeriger beschrijving van de betekenis van de metafoer van het priesterschap verwijzen we naar: Stefan Paas, *Vreemdelingen en priesters. Christelijke missie in een postchristelijke omgeving*, Boekencentrum Zoetermeer, 2015

¹⁶ Jeremia 29,7

¹⁷ Ruud Ganzevoort en Jan Visser, *Zorg voor het verhaal. Achtergrond, methode en inhoud van pastorale begeleiding*, Uitgeverij Meinema Zoetermeer 2007, pag. 87vv

¹⁸ Vanuit theologisch of kerkelijk perspectief kunnen we hier spreken van 'leven onder het koningschap van God'.

Het persoonlijk geloof of de levensovertuiging van de geestelijke verzorger is voor goede geestelijke verzorging van grote betekenis. Geestelijke verzorging gebeurt in ontmoeting van mens tot mens. Niet zelden is dit een ontmoeting op spiritueel of zielsniveau. In die ontmoeting brengt de geestelijke verzorger haar/zijn geloof of levensovertuiging mee en ín. Dat maakt geestelijke verzorging tot wat het is. Een geestelijke verzorger is naast professional ook '*confessional*'.¹⁹

De ontmoeting met de ander vindt vaak plaats in situaties waarin mensen worden geconfronteerd met ingrijpende vragen. Mensen zijn daarin kwetsbaar. Geestelijke verzorgers kiezen ervoor in die kwetsbaarheid te delen. Daarin blijven ze ook zelf niet buiten schot (in het geval van krijgsmachtspredikanten soms letterlijk). Dit vraagt van geestelijke verzorgers een doorleefd geloof of doorleefde levensovertuiging.

De kerken *zenden* geestelijke verzorgers²⁰ door hen een bijzondere opdracht tot geestelijke verzorging te verlenen. Een dergelijke zending heeft betekenis voor geestelijke verzorgers, voor de praktijk van de geestelijke verzorging en voor de kerken.

5.1 Bron

Met het ontvangen van een kerkelijke opdracht of een zending wordt bevestigd dat de geestelijk verzorger is opgenomen in de beweging die van God, de Zender, uitgaat naar mensen.²¹ Een kerkelijke zending bevestigt en drukt uit, dat de geestelijke verzorger wil leven en werken vanuit Hem die de Bron is van alle licht, liefde en leven en dat in haar/zijn werk de Zender present gesteld wordt.²² Zo ondersteunt en bevestigt een kerkelijke zending de levensbeschouwelijke identiteit van de geestelijke verzorger.

5.2 Traditie en kwaliteit

Een zending drukt uit, dat de geestelijk verzorger in haar/zijn werk niet alleen staat, maar dat zij/hij is opgenomen in een grotere gemeenschap waar geloof wordt beleden, beleefd, gedeeld en geoefend. Dit proces scherpt en vormt zowel de traditie als het persoonlijk geloof en de levensbeschouwelijke identiteit van de geestelijke verzorger. Dit biedt enerzijds een zekere waarborg voor levensbeschouwelijke evenwichtigheid, kwaliteit en zorgvuldigheid van de geestelijke verzorger. Anderzijds brengen geestelijke verzorgers hun expertise en ervaring in het kerkelijk leven in en geven de kerken aan die expertise en ervaring ruimte en maken er dankbaar gebruik van. Daarmee wordt de traditie verrijkt.

5.3 Representatie en volmacht

Een kerkelijke zending stelt een geestelijk verzorger in staat de kerk als geloofsgemeenschap te representeren binnen het veld van de geestelijke verzorging. Daarmee onderstreept een zending de bijzondere rol en positie van geestelijke verzorgers binnen de instituties waarbinnen ze werkzaam zijn. Hun perspectief wordt niet enkel door die instituties bepaald.

Ook wordt met een zending een volmacht verleend als kerkelijk ambtsdrager op te treden in pastorale ontmoetingen, bediening van het Woord en sacramenten en in andere rituele handelingen.

5.4 Veiligheid en vertrouwelijkheid

Veiligheid en vertrouwelijkheid zijn onmisbaar voor geestelijke verzorging. Een zending verleent aan de geestelijke verzorger de *status van geestelijke*. Hij/zij bekleedt een geestelijk ambt. Aan dat geestelijk ambt is het ambtsgeheim verbonden. Dit ambtsgeheim is wettelijk erkend en beschermd.

¹⁹ Richart Huijzer, a.w., pag. 343: Het gaat erom dat "er vanuit God een beweging naar jou uitgaat waarop je met je leven antwoord geeft. Die ervaring neemt een predikant-geestelijk verzorger mee in zijn ambt en werk."

²⁰ Er zijn vanuit de kerken ook professionele geestelijke verzorgers actief die geen predikant zijn en zich wel profileren als protestants geestelijke verzorger en daarvoor soms terugvallen op zending door een lokale gemeente.

²¹ Mattheus 10,40; Johannes 20,21v

²² Richart Huijzer, a.w., pag 357:"Aansluiting op een eigen bron die ontsprong bij de *vocatio* is noodzakelijk, wil men het specifieke van het ambt kunnen volhouden, dat wat door geen enkele andere zorgverlener in primaire zin wordt belichaamd, te weten het binnenbrengen van de taal van hoop, uitzicht, bevrijding en troost".

Daarmee kan een gezonden geestelijke verzorger optimale veiligheid en vertrouwelijkheid bieden.

Samengevat:

- a) Het verlenen van een kerkelijke zending voor geestelijke verzorgers is van betekenis met het oog op de identiteit, de kwaliteit, de positie, de rol en de praktijk van geestelijke verzorgers.
- b) Op grond van hun zending representeren geestelijk verzorgers de Zender en de kerken als zendende instantie als heilzaam midden in de samenleving.
- c) In een wederkerig proces scherpen geestelijke verzorgers en kerken elkaar.

6. Geestelijke verzorging in de kerkelijke organisatie

Geestelijke verzorging vindt plaats in zeer verschillende sectoren van de samenleving zoals krijgsmacht, gezondheidszorg, justitiële inrichtingen, politie. Deze verschillende contexten leiden tot verschillende accenten in de praktijk van de geestelijke verzorging. Maar bij al deze verschillen, blijven de kenmerken van geestelijke verzorging dezelfde. Vanuit kerkelijk perspectief is er *geen verschil in zending* tussen geestelijke verzorgers.

Een kerkelijke zending wordt verleend door een lokale kerk. Maar deze kerk doet dat mede namens alle kerken. Gezamenlijk zijn de kerken vertegenwoordigd in verschillende gremia, waarin overleg wordt gevoerd over geestelijke verzorging.²³ De kerken ontwikkelen daarom gezamenlijk beleid inzake geestelijke verzorging. Consistentie in kerkelijk beleid ten aanzien van geestelijke verzorging in de verschillende sectoren van de samenleving bevordert de geloofwaardigheid van de kerken in dat overleg.

Geestelijke verzorgers hebben er baat bij, dat de ervaringen vanuit de verschillende sectoren worden gedeeld. Dit voorkomt een eventueel eenzijdige, al te zeer context-gebonden benadering.

Met het oog op adequate ondersteuning van geestelijk verzorgers in de verschillende sectoren van de samenleving en op de consistentie van het kerkelijk beleid aangaande geestelijke verzorging, brengen de kerken alle zaken met betrekking tot geestelijke verzorging onder bij één commissie of deputaatschap voor Geestelijke Verzorging.

Lange tijd is het verlenen van (pastorale) zorg een onderdeel geweest van de opdracht aan de deputaten GVM, zoals dat ook het geval is geweest voor de voorloper van de CCP. De omvorming van de krijgsmacht naar een expeditionaire krijgsmacht waarin het militaire personeel bestaat uit vrijwillig dienenden, en de daarmee samenhangende reductie en sluiting van grotere buitenlandse bases, gecombineerd met achterblijvende informatie vanuit de kerken, maken dat deze (pastorale) verantwoordelijkheid nauwelijks nog geloofwaardig door deputaten kan worden ingevuld. Het ligt daarom voor de hand deze verantwoordelijkheid uit de opdracht van deputaten te schrappen en deze terug te leggen bij de plaatselijke kerken. Voor specifieke pastorale zorg, samenhangend met het militaire beroep (bijv. pastorale zorg aan veteranen) kan een plaatselijke kerkenraad steun en advies vragen aan de door de kerken gezonden predikant-geestelijke verzorgers.

²³ Het gaat daarbij o.a. om overleg met kerken en andere zendende instanties, werkgevers, beroepsverenigingen, beroepsregisters en opleidingen.

5 Taken en Werkwijze

bij de gezamenlijke Visienota 2018 CCP-NGK / Deputaten GVM-GKv

Taken

In de taken van de commissie of het deputaatschap Geestelijke Verzorging onderscheiden we vier hoofdtaken:

- n. Ondersteunen en begeleiden van predikanten met een bijzondere opdracht voor geestelijke verzorging en eventueel andere werkers van de kerkⁱ die van de kerken een zending voor professionele geestelijke verzorging hebben ontvangen.
- o. Vertegenwoordigen van de kerken in de verschillende overlegorganen en beleidsorganen betreffende geestelijke verzorging en zodoende de samenwerking met andere kerken en de contacten met ontvangende instanties te onderhouden.
- p. Stimuleren van de kerken om de ervaring en expertise van de geestelijke verzorgers in het kerkelijk leven te betrekken.
- q. Doen van beleidsvoorstellen en adviseren aan de kerken inzake geestelijke verzorging.

Werkwijze

1. Ondersteunen en begeleiden

a) **Jaarlijks bezoek**

De commissie/het deputaatschap brengt jaarlijks een bezoek aan iedere door de kerken gezonden geestelijk verzorger.

Voor iedere geestelijke verzorger wordt een vaste bezoeker aangewezen.

Het doel van dit bezoek is blij te geven van de betrokkenheid van de kerken bij het werk van de geestelijke verzorging door ruimte te bieden aan de verhalen en ervaringen van de geestelijke verzorgers.

b) **Klankbord**

Minstens eenmaal per jaar vergadert de commissie/het deputaatschap samen met de geestelijke verzorgers. In deze vergadering staan de verslagen en ervaring van de geestelijke verzorgers centraal. Het doel van deze vergadering is het delen van ervaringen en het zijn van een klankbord voor elkaar.

c) **Bezinning**

De commissie/het deputaatschap belegt eens per 2 jaar een ontmoetings- en bezinningssamenkomst met de geestelijke verzorgers.

Het doel hiervan is de uitwisseling van en bezinning op de ervaringen van de geestelijke verzorgers met het oog op hun beroepsidentiteit en de band met de kerken.

2. Vertegenwoordigen en samenwerken

a) **Kerken**

De commissie/het deputaatschap vertegenwoordigt de kerken in de betreffende subcommissies van het interkerkelijk Contact in overheidszaken (CIO). Op dit moment zijn dat CIO-G(gezondheidszorg)ⁱⁱ, het CIO-J(ustitie) en het CIO-M(ilitair) en ze participeert zo nodig in voor de geestelijke verzorging relevante werkgroepen en commissies. Daarin werkt ze zo veel als mogelijk samen met vertegenwoordigers van andere kerkgenootschappen. De commissie/het deputaatschap stemt haar werkzaamheden zo nodig af met hen die namens de kerken contacten met de hoge overheid onderhouden.

b) **Ontvangende instanties**

Werving

De commissie/het deputaatschap onderhoudt het contact met ontvangende instanties met het oog op werving en aanstelling van geestelijke verzorgers. De commissie brengt de geestelijke

verzorging en eventuele vacatures daarin onder de aandacht van predikanten en van de kerken.

Klachtenloket

De commissie/het deputaatschap is voor de ontvangende instanties het loket bij onverhoopt disfunctioneren of misdraging van een geestelijke verzorger. De commissie/het deputaatschap leidt een eventuele klacht ten aanzien van een geestelijke verzorger door naar de zendende kerkenraad. De commissie/het deputaatschap heeft voorts een adviserende rol bij de kerkelijke behandeling van deze klacht vanuit de ontvangende instanties ten aanzien van een geestelijke verzorger.

c) **Beroepsgroep**

De commissie/het deputaatschap onderhoudt waar nodig namens de kerken contact met beroepsverenigingen en de kwaliteitsregisters voor geestelijk verzorgers.

3. Stimuleren

a) **Expertise en ervaring**

De commissie/het deputaatschap ondersteunt de geestelijke verzorgers bij het inbrengen van hun specifieke expertise en het delen van hun ervaringen binnen de kerken, op lokale, regionale en landelijke bijeenkomsten.

b) **Communicatie**

De commissie/het deputaatschap doet periodiek verslag van haar werkzaamheden aan de kerken in landelijk verband.

In samenwerking met de geestelijke verzorgers brengt de commissie het werk van de geestelijk verzorgers zo breed mogelijk onder de aandacht van de leden van de kerken.

4. Beleid en advies

a) **Beleidsvergadering**

De commissie/het deputaatschap volgt de relevante politieke en beleidsmatige ontwikkelingen ten aanzien van geestelijke verzorging vanuit het kerkelijk perspectief, ze informeert de kerken in landelijk verband hierover en doet zo nodig voorstellen of brengt een advies uit. Daartoe komt ze minstens eenmaal per jaar bijeen of zoveel vaker als nodig.

b) **Adviserende stem**

De geestelijk verzorgers hebben bij het tot stand komen van voorstellen of adviezen van de commissie/het deputaatschap aan de kerken een adviserende stem.

ⁱ Vanwege het professionele karakter van de geestelijke verzorging zijn juist predikanten op basis van hun kwalificaties, ervaring en hun ambt bij uitstek geoefend en voorbereid op het werken als geestelijk verzorger met een bijzondere opdracht of zending namens de kerken. De bestaande kerkelijke regelingen zijn dan ook gebaseerd op het zenden van predikanten. De werkelijkheid is echter gevarieerder. Er zijn ook professionele geestelijke verzorgers werkzaam die zich profileren als protestants geestelijk verzorger, die geen predikant zijn of een ander kerkelijk ambt bekleden en die inzake de vraag naar hun bevoegdheid terugvallen op een zending door een lokale gemeente. Zowel de betreffende geestelijke verzorgers, de ontvangende instanties, als de kerken zijn gebaat bij duidelijkheid over de kerkelijke positie van deze geestelijke verzorgers en daarmee over de betekenis en reikwijdte van hun kerkelijke zending.

ⁱⁱ Deze benaming wijkt af van wat op www.cioweb.nl, de officiële website van het CIO, vermeld staat, maar geeft duidelijker aan waarmee deze subcommissie zich bezighoudt. De commissie CIO-G houdt zich bezig met geestelijke verzorging in stellingen voor gezondheidszorg.